

HARAKER

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Harakers socken präglas av öppen slättbygd med ett storskaligt jordbrukslandskap. I väster övergår landskapet till mer kuperad och skogsrik terräng. Svartån har genom historien haft stor betydelse som kraftkälla och bebyggelsen är koncentrerad till åns dalgång. Flera större gods har präglat landskapet, framför allt Svanå bruk. Området saknar höjder och kyrkan är placerad på flack mark med övrig bebyggelse. Omkring kyrkan finns öppen odlingsmark som bildar goda siktlinjer mot kyrkan.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Landsvägen går i norr-sydlig riktning från Skultuna till Sättra Brunn. Under 1960-talet rätades vägen ut så att den idag inte längre passerar direkt förbi skolbyggnaden längre. En äldre vägsträckning mellan gården i Hasselbäck till prästgården är bortplöjd.

Väster om Svartån och kyrkan ligger en plats kallad Kyrkbacken. Enligt sägnen skulle kyrkan byggas här. Men allt som byggdes under dagen raserades på natten. Ett par kraftiga oxar från Kättesta gård spändes för ett par stockar och fick gå tills de stannade. På den platsen byggdes kyrkan. En liknande historia finns rörande Västervåla kyrka. Söder om kvarnen intill ån ligger platser med namn Offerberget och Offerlunden.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Kyrkan ligger i enskilt läge ute på slätten. Kyrkan uppfördes under medeltiden men när den ursprungligen uppfördes råder delade meningar om. I flertalet publikationer antas att den uppfördes på 1300-talet. Prästgården och skolan har även de enskilda lägena på motstående sida väg 673.

Söder om kyrkan bildar Svartån en fors där Harakers kvarn (förr kallad Norrkvarn) etablerades på 1700-talet. En by med bostadshus och mindre verksamheter som mejeri, såg och livsmedelsbutik har tillkommit under 1900-talet första del. Norr om kyrkan ligger en större gård, Kättesta gård. I närheten ligger ett frikyrkokapell.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkogården ligger i helt flack terräng och breder ut sig i alla väderstreck. Från den asfalterade landsvägen öster om kyrkan utgår en grusväg fram till den tidigare prästgården. Den sista biten är kantad av ekar. På kyrkskolans tomt finns mindre gräsmattor och blandade lövträd där det tidigare fanns odlingar. Även skolans parkering var tidigare odlingsyta.

BEBYGGELSE

Harakers prästgård uppfördes på 1700-talet. Det före detta boningshuset är från 1790-talet och är uppfört i timmer och klätt med rödfärgad panel och vitmålade knutlådor. Bodlängan i timmer har haft många funktioner, bland annat bagarstuga, bryggghus, vishusbod, magasin, källarbod med flera. Prästgården är idag församlingshem och bygdegård.

Kyrkskolan uppfördes 1882. Den har en timmerstomme som är klädd med ljusmålad pärlspontpanel. Skolan används idag som förskola med gympasal. Det äldre uthuset med dass finns kvar. Intill kyrkskolan har flerbostadshus uppförts under sent 1900-tal i två våningar med röda träfasader.

Kyrkstallen revs under 1900-talets senare del. De låg vid kyrkan där en förrådsbyggnad ligger idag.

Norr om prästgården ligger arrendatorsbostaden med ekonomibyggnader.

Norr om skolan och flerbostadsbebyggelsen ligger ett äldreboende som uppfördes på 1940-talet. Det ersatte torpet Nytorp som legat där innan. Öster om vägen låg tidigare en fattigstuga. Det har ersatts med ett enplanshus från 1980-talet.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1300-tal	
Ja Prästgård	1700-tal	Idag församlingshem och bygdegård
Sockenstuga		
Klockaregård		
Fattigstuga		
Ja Skolhus	1882	
Tiondebod		
Sockenmagasin		
Kyrkstall		Rivna
Ja Äldreboende	1940-tal	Äldreboende, mitt emot den rivna fattigstugan

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350

1 Betydande värde som helhet

Yngre medeltid 1350–1550

o 2 Betydande värde i delar

1550–1760

3 Få betydande värden

1760–1860

1860–1920

1920–2000

o Blandad tidsperiod

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Kyrka ligger ensamt väster om vägen, övrig bebyggelse öster om väg.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, föreningsverksamhet, förskoleverksamhet, privata bostäder.

ATT TÄNKA PÅ

Utsikten från prästgården mot kyrkan borde öppnas upp genom att ta ner sly.

Siktlinjer viktiga mot kyrkan från norr och söder på väg 696 och från öster på väg 697.

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

KÄLLOR

Kyrkokaraktärisering Harakers kyrka 2004–2005, Västerås stift

Västeråsbygden: ett program för kulturminnesvård. D. 1, Sockenvis beskrivning över kulturminnen. (1987). Västerås: Kulturnämnden.

Fornlämningsregistret, www.raa.se 2021-10-25

Lantmäteriet, äldre kartmaterial, www.lantmateriet.se 2021-10-25

Harakers kyrka

Harakers före detta prästgård, idag hembygdsgård och församlingshem.

Ekonomibyggnad/flygelbyggnad vid före detta prästgården.

Stora ekar vid före detta prästgården.

Skolbyggnad.

Före detta dasslänga vid skolan.

Före detta arrendatorsbostad.

Före detta äldreboende, idag hyreslägenheter.

Flerbostadshus i Harakers kyrkby.